

Briuselis, 2019 06 11
COM(2019) 266 final

**KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

2017 m. Europos kultūros sostinių (Pafo ir Orhuso) renginių *ex post* vertinimas

{SWD(2019) 203 final}

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI

2017 m. Europos kultūros sostinių (Pafos ir Orhuso) renginių *ex post* vertinimas

1. ĮVADAS

Ši ataskaita teikiama pagal 2006 m. spalio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo Nr. 1622/2006/EB, nustatančio Bendrijos veiksmą dėl Europos kultūros sostinės renginių 2007–2019 m.¹, 12 straipsnį, kuriame nustatyta, kad Komisija kiekvienais metais užtikrina išorinį ir nepriklausomą praėjusių metų Europos kultūros sostinės renginių rezultatų vertinimą² ir pateikia atitinkamoms ES institucijoms ir įstaigoms to vertinimo ataskaitą.

Šio *ex post* vertinimo rezultatai ir metodika išsamiau išdėstyti pridedamame Komisijos tarnybų darbiname dokumente.

2. VEIKSMŲ PAGRINDAS

2.1. Su Europos kultūros sostinės (EKS) renginiais susiję ES veiksmai

1985 m. tarpvyriausybinio lygmeniu pradėta Europos kultūros miesto (angl. *European City of Culture*) programa³ vėliau buvo plėtojama ir 1999 m. įgijo visaverčių ES veiksmų⁴ formą. Dabar šie veiksmai reglamentuojami Sprendimu Nr. 445/2014/ES⁵, tačiau tiems miestams, kurie buvo paskelbti Europos kultūros sostinėmis (toliau – EKS) iki 2019 m., taikomas Sprendimas Nr. 1622/2006/EB.

EKS veiksmais siekiama atkreipti dėmesį į Europos kultūrų turtingumą, įvairovę ir bendrus jų bruožus ir taip skatinti geresnį Europos šalių piliečių tarpusavio supratimą. Taip pat siekiama skatinti ilgalaikį, grindžiamą kultūra miestų vystymąsi plačiąja prasme, apimančią socialinį ir ekonominį poveikį, Europos kultūrinės veiklos vykdytojų, menininkų ir miestų tarpusavio bendradarbiavimo stiprinimą, vietos piliečių (ir užsieniečių) įsitraukimą ir dalyvavimą kultūrinėje veikloje.

2.2. 2017 m. Europos kultūros sostinių atranka ir stebėseną

Pagal Sprendimą Nr. 1622/2006/EB teisė surengti 2017 m. EKS renginius suteikta dviem valstybėms narėms – Danijai ir Kipriui.

Atrankos procedūras dviem etapais (tinkamiausių miestų kandidatų trumpojo sąrašo sudarymo ir galutinės rekomendacijos pateikimo) tuo pat metu atliko šių dviejų valstybių narių atsakingos institucijos (t. y. jų kultūros ministerijos). Atrankos grupė, sudaryta iš trylikos narių, iš kurių šešis paskyrė atitinkama valstybė narė, o kitus septynis – Europos Sąjungos institucijos ir įstaigos, išnagrino miestų kandidatų paraiškas, remdamasi Sprendime

¹ OL L 304, 2006 11 3, p. 1.

² Visas šio vertinimo tekstas: <https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/ecoc-2017-evaluation-en.pdf>.

³ 1985 m. birželio 13 d. Taryboje posėdžiavusių kultūros ministrų rezoliucija dėl kasmetinių Europos kultūros miesto renginių (85/C 153/02).

⁴ 1999 m. gegužės 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 1419/1999/EB, nustatantis Bendrijos veiksmus dėl Europos kultūros sostinės renginių 2005–2019 m. (OL L 166, 1999 7 1, p. 1). Tas sprendimas iš dalies pakeistas Europos Parlamento ir Tarybos sprendimu Nr. 649/2005/EB (OL L 117, 2005 5 4).

⁵ 2014 m. balandžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 445/2014/ES, kuriuo nustatomi Sąjungos veiksmai, susiję su Europos kultūros sostinėmis 2020–2033 m. (OL L 132, 2014 5 3).

Nr. 1622/2006/EB nustatytais tikslais ir kriterijais. Konkurse dalyvavo trys Kipro ir du Danijos miestai. Pirminės atrankos etapas vyko 2011 m., galutinės atrankos etapas – 2012 m., šio proceso pabaigoje atrankos grupė rekomendavo 2017 m. Europos kultūros sostinės vardą suteikti Pafo ir Orhuso miestams⁶. Europos Sąjungos Taryba šiuos du miestus Europos kultūros sostinėmis oficialiai paskelbė 2013 m. gegužės mėn.⁷

Vėliau abiem miestams taikytos stebėsenos priemonės: ES institucijų ir įstaigų paskirtų septynių nepriklausomų ekspertų grupė stebėjo pažangą ir teikė gairių miestams rengiantis tapti EKS, taip pat atliko papildomą užduotį – užtikrino, kad būtų laikomasi programos ir įsipareigojimų, kuriais remiantis šie miestai buvo išrinkti. 2014 m. rudenį ir 2016 m. pavasarį Pafo ir Orhuso atstovai dalyvavo dviejuose oficialiuose stebėsenos tikslu Komisijos surengtuose susitikimuose. Baigusi stebėsenos procesą grupė pateikė Komisijai teigiamą rekomendaciją – skirti 1,5 mln. EUR Melinos Mercouri apdovanojimą kiekvienam iš šių miestų. Šis programos „Kūrybiška Europa“⁸ lėšomis finansuojamas piniginis apdovanojimas abiem Europos kultūros sostinėms išmokėtas 2016 m. rudenį.

2.3. 2017 m. dviejų Europos kultūros sostinių renginių temos ir akcentai

Vakarų Kipre esančio Pafo miesto istorija siekia neolito laikotarpį. Šis miestas ir visa Kipro valstybė yra Viduržemio jūros regiono rytinės dalies maršrutų kryžkelėje, todėl šis regionas ilgainiui virto tikru kultūrų katilu. Pafas taip pat yra viena mažiausių Europos kultūros sostinių, jo gyventojų skaičius – tik 35 000. Pafo 2017 m. EKS programos pagrindinė idėja paremta antikine atvirų erdvių kultūros tradicija. Svarbi jo kultūrinės programos dalis buvo „Atviros kultūros fabrikas“. Pagal šią koncepciją, labai akcentuotą EKS paraiškoje, žadėta aplankyti visas Pafo vietas ir gyventojų bendruomenes, jose pristatyti Pafo 2017 m. programos veiklą ir kurti bendrą erdvę, kurioje visi galėtų bendrauti ir bendradarbiauti. Ši pagrindinė idėja siejosi ne tik su atviromis erdvėmis, bet ir su atvirumu, suprantamu kaip tolerancija įvairioms kultūroms, idėjoms ir tikėjimams, santarvė, padrąšinimas ir integracija.

Europos kultūros sostinės Pafo tikslas išreikštas šūkiu „Sujungti žemynus, suartinti kultūras“. Šiuo šūkiu pasakyta, kad reikia megzti ryšius ir tiesti tiltus tarp atskirų Pafo gyventojų bendruomenių, įskaitant nuolatinius gyventojus, svečius ir imigrantus. Juo taip pat akcentuota, kad labai svarbu susieti atskiras šio miesto erdves ir paversti visą Pafo provinciją bendra erdve (tiek fiziškai, tiek metaforiškai) visiems jos gyventojams. Galiausiai pabrėžta, kad reikia įvairiais projektais suartinti graikų kilmės kipriečių ir turkų kilmės kipriečių bendruomenes.

Orhuso miestas įkurtas VIII amžiuje; iš pradžių tai buvo įtvirtinta vikingų gyvenvietė natūraliame upės žiotyse esančiame uoste. Per pastaruosius dešimt metų Orhusas labai išaugo, jo populiaciją papildė daugiau kaip 15 000 naujų gyventojų (dabar miesto gyventojų skaičius yra 335 000) ir sukurta 20 000 naujų darbo vietų, daugiausia žinių, paslaugų ir inovacijų sektoriuose. Tai didžiausias miestas Vidurio Danijos regione (viename iš penkių 2007 m. nustatytų administracinių šalies regionų). Orhuso EKS paraiška buvo platesnio miesto plėtros plano dalis. Jame daug dėmesio skirta statyboms ir infrastruktūros plėtrai jūros pakrantėje – ten, be kita ko, pastatyta nauja viešoji biblioteka ir kultūros centras „Dokk1“ su meninėmis instaliacijomis. Orhuso paraiška taip pat siekta tikslo skatinti darnesnę viso Vidurio Danijos regiono (kuriame yra 19 savivaldybių) valdymą.

⁶ Visos šios grupės parengtos pirminės atrankos, galutinės atrankos ir stebėsenos ataskaitos pateiktos šiame tinklalapyje: http://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/capitals-culture_en.htm.

⁷ 2013 m. gegužės 17 d. Tarybos sprendimas Nr. 2013/286/ES dėl Danijos ir Kipro miestų paskelbimo 2017 m. Europos kultūros sostinėmis ir Maltos miesto paskelbimo 2018 m. Europos kultūros sostine (OL L 162, 2013 6 14).

⁸ 2013 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1295/2013, kuriuo sukuriamą programa „Kūrybiška Europa“ (2014–2020 m.) ir panaikinami sprendimai Nr. 1718/2006/EB, Nr. 1855/2006/EB ir Nr. 1041/2009/EB (OL L 347, 2013 12 20).

Orhuso miesto, kaip 2017 m. Europos kultūros sostinės, prisistatymas pagrįstas „permaštymo“ naratyvu. Bendrasis tikslas – per kultūrinę patirtį keisti maštyseną šiame mieste, Vidurio Danijos regione ir visoje Europoje ir akcentuoti tris pagrindines tvarumo, įvairovės ir demokratijos vertybes, kurios yra viso ES projekto pamatas. Kultūrinę programą sudarė keturi sezonai, kiekvienas iš jų pradėtas dideliu lauko renginiu MEGA. Per kiekvieną sezoną taip pat vyko trys „Pilnaties“ renginiai, mažesni negu MEGA renginiai. Be to, pagal šią programą organizuota daugiau kaip 350 kitų meno ir kultūros projektų, konferencijų ir festivalių.

3. VERTINIMAS

3.1. Vertinimo sąlygos

Atliekant vertinimą nagrinėjamas abiejų 2017 m. Europos kultūros sostinių programų įgyvendinimas ir realizavimas nuo pat pradžios ir per visą jų gyvavimo laikotarpį, taip pat atsižvelgiant į tvarumo ir tęstinumo aspektus.

Konkrečiai vertinamas abiejų 2017 m. EKS veiklos aktualumas, veiksmingumas ir efektyvumas. Taip pat nagrinėjama ES pridėtinė vertė ir kaip šie EKS veiksmas⁹ dera su kitomis ES iniciatyvomis ir jas papildo. Galiausiai daromos išvados, susijusios su abiejų Europos kultūros sostinių patirtimi.

3.2. Metodika ir pasirinkto metodo trūkumai

Šis vertinimas ir jo metodika parengti taip, kad būtų įvykdyti Sprendimo Nr. 1622/2006/EB reikalavimai, ir padeda nuodugniau suprasti šių EKS veiksmų vykdymą ir pasiektus rezultatus. Visų pirma, tai puiki galimybė kritiškai apžvelgti praėjusius metus, siekiant atkreipti dėmesį į įgytą patirtį ir rekomendacijas, kad būtų galima keisti dabartines žinias ir išvalgas, remiantis nauja EKS paskelbtų miestų patirtimi.

Kaip ir per ankstesnius vertinimus, vertintojų veiksmų logika atitinka tikslų hierarchiją pagal Sprendimą Nr. 1622/2006/EB.

Kad būtų galima palyginti rezultatus, šio vertinimo metodika pagrįsta tuo pačiu įrodymų rinkimo ir analizės metodu, kuris naudotas atliekant ankstesnius EKS veiksmų vertinimus¹⁰.

Vertinimas pagrįstas dviejų rūšių duomenimis ir atitinkamais jų šaltiniais:

- pirminiai duomenys apėmė dirbant vietoje surinktus arba kiekvienos EKS pateiktus duomenis, pavyzdžiui, per apklausas, internetinius klausimynus ir tyrimus; apklausomis visų pirma siekta sužinoti, kaip kiekvieną EKS vertina įvairūs subjektai, be kita ko, valdymo grupės, vietos ir nacionaliniu lygmenimis sprendimus priimančios asmenys, svarbiausi kultūrinės veiklos vykdytojai, įgyvendinant EKS programą dalyvavę įvairūs partneriai ir kai kurios konkrečioms projektams vadovavusios arba juose dalyvavusios organizacijos. Kitaip nei ankstesni EKS vertinimai, šis vertinimas apėmė ir viešas konsultacijas – viešą, įtraukią ir prieinamą priemonę, suteikiančią asmenims ir organizacijoms galimybę išreikšti savo mintis ir nuomones, kad būtų galima jomis remtis atliekant EKS vertinimą;
- antriniai duomenų šaltiniai buvo ES dokumentai, pradiniai pasiūlymai ir paraiškos, su paraiškų teikimo procesais susijusios vidaus ataskaitos, stebėsenos ir vertinimo ataskaitos, EKS parengti arba užsakyti tyrimai ir ataskaitos, renginių programos,

⁹ Sprendimas Nr. 1622/2006/EB.

¹⁰ Žr. ankstesnių vertinimų ataskaitas http://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/capitals-culture_en.htm.

reklaminė medžiaga ir interneto svetainės, kultūros ir turizmo statistikos duomenys ir EKS pateikti kiekybiniai duomenys apie finansus, veiklą, išdirbį ir rezultatus.

Komisija, kaip ir dėl visų ankstesnių EKS *ex post* vertinimų, laikosi nuomonės, kad pasirinkta metodika yra tinkama rengti ataskaitai, kuria remiantis būtų galima pagrįstai daryti patikimas išvadas dėl EKS veiklos rezultatų.

Tačiau, kaip jau pabrėžta praėjusių metų ataskaitoje, taikoma metodika tebeturi trūkumų, nes trūksta bazinių duomenų, kuriuos reikėtų įtraukti į lyginamąjį miesto tyrimą prieš suteikiant jam EKS vardą, EKS metų pradžioje ir po EKS metų programos įgyvendinimo. Šie duomenys yra labai svarbūs siekiant iš subalansuotos perspektyvos, remiantis svariais ir išsamiais duomenimis, vertinti realų EKS veiksmų poveikį miestui.

Tačiau vertinimo darbai skiriamomis lėšomis (apie 75 000 EUR kiekvienais metais), kurių sumos dydis proporcingas nedideliame kiekvienu EKS miesto tiesioginiam ES finansavimui (t. y. 1,5 mln. EUR Melinos Mercouri apdovanojimui), neįmanoma atlikti ir padėties prieš vykdamus veiksmus, ir padėties įvykdžius veiksmus (*ex post*) tyrimų. Be to, nedidelis biudžetas lemia ir tai, kad pirminiai įrodymams renkami duomenys paprastai yra daugiau kokybinio, o ne kiekybinio pobūdžio. Nors kokybiniai duomenys tebėra labai svarbūs vertinimui, nepakankamai įvairūs duomenų šaltiniai lemia mažesnę patikimumą, pavyzdžiui, siekiant įrodyti objektyvius EKS veiklos rezultatus ir poveikį plečiant dalyvavimą kultūrinėje veikloje.

Be to, viešos konsultacijos, kaip konsultavimosi priemonė (pirmą kartą išbandyta per EKS *ex post* vertinimą), suteikė gana nedaug žinių, nes iš viso gauti tik 76 atsakymai. Tai galbūt paaiškinama tuo, kad šios apklausos respondentams reikėjo žinoti apie EKS veiklą šiuose miestuose (ir, pageidautina, būti joje dalyvavus).

Todėl ši ataskaita ir jos išvados daugiau grindžiamos gausiais kokybiniais duomenimis (pvz., įvairių suinteresuotųjų subjektų požiūriais ir nuomonėmis) negu išsamiais kiekybiniais duomenimis.

Komisija gerai žino ir pripažįsta šiuos trūkumus, jie jau buvo nustatyti ir apie juos pranešta Komisijos tarnybų darbiniam dokumente, pridėtame prie sprendimo, kuriuo nustatomi Sąjungos veiksmai, susiję su Europos kultūros sostinėmis 2020–2033 m.¹¹, pasiūlymo ir Komisijos pateiktose ankstesnėse EKS *ex post* vertinimų ataskaitose.

Atsižvelgiant į šį sunkumą, vėliau pateiktame Komisijos pasiūlyme ir Europos Parlamento ir Tarybos galiausiai priimtame sprendime¹² numatyta, kad pagrindiniais vertinimo proceso vykdytojais turi tapti patys miestai, kuriems suteiktas Europos kultūros sostinės vardas ir kurie yra svarbiausi EKS veiksmų finansuotojai ir naudos gavėjai ir turi daugiau galimybių gauti bazinius duomenis ir rinkti pirminius duomenis apie EKS vardo poveikį.

Nustačius šią naują pareigą, jau nebe Komisija, o pati Europos kultūros sostinė turi atlikti savo EKS metų veiklos *ex post* vertinimą, tačiau tai bus taikoma tik EKS nuo 2020 m. 2018 ir 2019 m. EKS vertinimą (su pirmiau aprašytais trūkumais) ir toliau atliks Komisija. Vėlesniame etape Komisija taip pat atliks bendrą kelerių EKS metų vertinimą, kad būtų galima įvertinti ilgalaikį EKS veiksmų poveikį, kaip nurodyta Sprendime Nr. 445/2014/ES.

Taip pat vertėtų pažymėti, kad Pafas ir Orhusas užsakė vietos tiriamąją veiklą, kurią atitinkamai vykdė Pafos *Neapolio* universitetas ir Orhuso universitetas, kad geriau suprastų buvimo Europos kultūros sostinė poveikį; šios veiklos rezultatais, kiek įmanoma, remtasi atliekant Komisijos vertinimą.

¹¹ Žr. SWD(2012) 226 *final* 2.4.4 punktą.

¹² Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 445/2014/ES; žr. 5 išnašą.

Apibendrinant, Komisija, nepaisydama kiekybinių duomenų ir kitų nepriklausomų įrodymų trūkumo, mano, kad įrodymai, surinkti šiam vertinimui pagrįsti, yra pakankamai patikimi, ir pateikia savo bendrą vertinimą bei išvadas, kurios, jos manymu, padeda susidaryti iš esmės tikslų ir informatyvų 2017 m. EKS veiksmų vaizdą.

4. SVARBIAUSI NUSTATYTI FAKTAI

4.1. EKS veiksmų aktualumas ir 2017 m. EKS

Atliekant šį vertinimą nustatyti faktai rodo, kad abu EKS paskelbti miestai parengė ir įgyvendino kultūrinės programos, kurios atitiko Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 167 straipsnio nuostatą, kad Sąjunga prisideda prie „valstybių narių kultūrų klestėjimo“, ir buvo svarbios taikant šį straipsnį. EKS vardo suteikimas taip pat padėjo skatinti socialinius ir ekonominius pokyčius abiejuose miestuose, o tai atitinka Sprendime Nr. 1622/2006/EB nustatytus tikslus.

Daroma vertinimo išvada, kad nors Pafos programa buvo siauresnės apimties nei dauguma ankstesnių EKS programų (daugiausia dėl to, kad šis miestas yra mažas), ja sėkmingai atkreiptas dėmesys į Pafos kultūros paveldą visos Europos kontekste, į žmonių tarpusavio ryšius (ir šių ryšių poreikį) šiame mieste ir už jo ribų, taip pat į kultūrų dialogo poreikį. Ji taip pat padėjo vietos bendruomenėms ir užsieniečiams daugiau sužinoti apie Kipro kultūrą ir geriau pažinti kitas kultūras bei tradicijas.

Orhuso miestas parengė programą, kuria siekta aiškiai apibrėžtų ilgalaikių tikslų, akcentuojant Europos kultūrų įvairovę, ir kuri glaudžiai susieta su bendrąja miesto plėtros strategija; ja siekta toliau didinti informuotumą apie šį miestą ir jo matomumą, pritraukti turistų iš visos šalies ir užsienio, gerinti miesto kultūros infrastruktūrą, didinti kultūros vartotojų auditoriją ir skatinti aktyvų piliečių dalyvavimą kultūrinėje veikloje. Ši programa taip pat turėjo regioninį aspektą, svarbų neseniai nustatytam administraciniam Vidurio Danijos regionui.

4.2. Veiksmingumas

Apskritai iš turimų įrodymų galima spręsti, kad EKS renginiai tebėra veiksmingi ES veiksmai, pagal kuriuos daromos palyginti nedidelės ES investicijos duoda didelę grąžą ES lygmeniu: pats EKS vardo suteikimas turi reikšmingą svarto poveikį, skatindamas EKS paskelbtus miestus skirti daugiau lėšų EKS kultūrinei programai parengti ir įgyvendinti, ir labai padeda pritraukti įvairių suinteresuotųjų subjektų (įskaitant regionines ir nacionalines valdžios institucijas bei privačius rėmėjus) susidomėjimą ir finansavimą. Be to, Melinos Mercouri apdovanojimo, kuris yra vienintelis tiesioginis ES piniginis įnašas, skiriamas EKS paskelbtiems miestams, absoliučioji vertė yra nedidelė (1,5 mln. EUR kiekvienai EKS), palyginti su bendromis EKS renginių išlaidomis: 2017 m. EKS veiklos išlaidos Orhuse buvo apie 66,7 mln. EUR, o Pafos – 8,5 mln. EUR.

Vertinant miesto lygmeniu, Pafos ir Orhusas sukūrė patikimus ir sėkmingus įgyvendinimo mechanizmus ir valdymo procedūras; abu miestai naudojo daugiausia nacionalines, regiono ir vietos (taip pat, kiek mažiau, ES) lėšas, kad įgyvendintų aukštos meninės kokybės kultūrinės programos, kuriomis papildyta reguliari metinė jų kultūros veikla.

Vis dėlto atliktas vertinimas taip pat parodė, kad EKS tebėra tokia iniciatyva, kuriai reikia daug išteklių, todėl tai yra ilgalaikis įsipareigojimas, kuriam pasirengti reikia daug metų ir kurį gali būti sunku įvykdyti. Pavyzdžiui, realus Pafos miesto biudžetas buvo labai sumažintas (daugiau kaip 60 proc.), palyginti su pradiniam paraiškos etape siūlytu biudžetu; to priežastis buvo ne tik per didelis pradinio pasiūlymo užmojis, bet ir finansų krizė, privertusi labai sumažinti viešojo sektoriaus biudžeto lėšų naudojimą visais teritoriniais lygmenimis.

4.3. Efektyvumas

Abu miestai, kuriems suteiktas Europos kultūros sostinės vardas, sėkmingai pasiekė savo paraiškose nustatytus artimiausio laikotarpio tikslus, visų pirma, įgyvendino plačias ir novatoriškas kultūrinės programas, turinčias europinį aspektą, kuriose aktyviai dalyvavo piliečiai. Vis dėlto Pafos miestui pasiekti savo tikslus sutrukdė tai, kad jo biudžetas, palyginti su paraiškoje pasiūlyta suma, buvo labai sumažintas. Nors abiejų miestų vizijos, programos ir jų įgyvendinimo būdai buvo visiškai nepanašūs, abu miestai veiksmingai naudojo suteiktu EKS vardu, nagrinėdami ir atskleidžiami svarbias, europinį atgarsį turinčias vietas temas.

Abu miestai, kaip Europos kultūros sostinės, 2017 m. padidino savo kultūros pasiūlą, jos įvairovę ir europinį aspektą ir parengė platesnes, įvairesnes, novatoriškesnes ir tarptautiškesnes kultūros programas, palyginti su įprastine kultūros pasiūla ankstesniais metais. Pavyzdžiui, Orhuse įgyvendinti 442, o Pafos – 168 pagrindiniai projektai, daugeliu atvejų peržengiant įprasto šių dviejų miestų metinio programavimo ribas. Be to, Orhuse prie EKS programos prisidėjo 1 200 tarptautinių menininkų ir vykdant 79 proc. projektų dalyvavo tarptautiniai partneriai ir (arba) vyko kultūros mainai su visa Europa, o Pafos 29 proc. visų projektų buvo tarptautinė produkcija, kiti 11 proc. – Kipro ir tarptautinių menininkų bendradarbiavimo projektai. Abi EKS per 2017 m. padidino kultūros prieinamumą ir plėtojo dalyvavimą kultūrinėje veikloje, nors Orhuse turi daugiau to įrodymų negu Pafos – jame pasiekta iš viso 3,3 milijono kultūros vartotojų auditorija. Abi EKS padėjo sustiprinti vietos kultūros ir kūrybos sektorių kultūrinį pajėgumą ir jų ryšius su kitais sektoriais. Pavyzdžiui, Orhuse 2017 m. padidintas kultūros rėmimas ir kultūros bei kūrybos sektoriai gavo ekonominės naudos. Pafos 2017 m. labiau plėtotą kultūros vartotojų auditoriją, skatintą investicijas į kultūros infrastruktūrą, stiprinti vietos kultūrinės veiklos vykdytojų gebėjimai ir pajėgumas. Europos kultūros sostinės vardas pagerino tarptautinį Orhuse įvaizdį per jo kultūrą, o Pafos EKS statusas padėjo pasiekti platesnę tarptautinę kultūros vartotojų auditoriją.

Galiausiai daroma vertinimo išvada, kad abiejų 2017 m. EKS gebėjimai užtikrinti savo veiklos tvarumą ir gerinti kultūros valdymą yra labai skirtingi. Orhuse miestui EKS projektas suteikė galimybių padaryti ilgalaikį poveikį, naudojantis savo kultūrinės veiklos vykdytojų įgūdytais ir patirtimi, piliečių dalyvavimu, didesne kultūros vartotojų auditorija ir geresniu tarptautiniu įvaizdžiu. Pafos taip pat gaus tam tikros ilgalaikės naudos, nors jame gana nedaug nuveikta siekiant užtikrinti, kad ši nauda būtų kuo didesnė.

4.4. Suderinamumas

EKS veiksmai yra svarbūs įvairioms ES politikos kryptims ir programoms ir jas papildo, jie daro poveikį ne tik kultūros suinteresuotiesiems subjektams, bet ir tiems, kurie susiję su užimtumu (pvz., dėl to, kad šiais veiksmais daromas poveikis gebėjimų stiprinimui) arba turizmu (pvz., Orhuse regione 2017 m. 10,9 proc. padidėjo nakvynių viešbučiuose skaičius).

EKS veiksmai taip pat dera su Europos struktūrinių ir investicijų fondų parama ir ją papildo, priklausomai nuo kiekvieno miesto, kuriam suteiktas EKS vardas, aplinkybių. Pafos atveju ankstesniais metais iki 2017 m. ERPF lėšos naudotos būtinoms investicijoms į miesto centro atnaujinimą ir svarbiausių renginių vietų (tokių kaip teatras ir kino teatras) renovacijai bendrai finansuoti.

4.5. ES pridėtinė vertė

Kaip jau minėta ir parodyta pirmiau, EKS veiksmais padarytas poveikis, kuris nebūtų buvęs pasiektas vien valstybių narių veiksmais.

Pats Europos kultūros sostinės vardas yra svarbus EKS veiksmų ES pridėtinės vertės aspektas, nes jis savaime kelia ne tik paties miesto, bet ir kitur esančių suinteresuotųjų subjektų susidomėjimą ir teikia didelių perspektyvų Europoje bendradarbiauti palaikant partnerystės ryšius ir perduodant gerą patirtį, pavyzdžiui, susijusią su tuo, kaip reikėtų kurti patikimą EKS programų įgyvendinimo valdymo struktūrą, didinti vietos kultūros organizacijų pajėgumą arba pasisemti projektų idėjų iš vietos gyventojų.

5. IŠVADOS

Remdamasi šia ataskaita, Komisija daro išvadą, kad EKS veiksmai tebėra aktualūs ES lygmeniu, taip pat turi didelę vertę EKS paskelbtiems miestams ir pagal juos rengiamos plačios kultūrinės programos, duodančios teigiamų rezultatų ir poveikį, nors šiame vertinimo etape neįmanoma jų visapusiškai įvertinti, nes dar nepraėjo pakankamai laiko po atitinkamų EKS metų programos įgyvendinimo. Būtų galima tai vertinti vėlesniame etape, atliekant minėtą ilgesnio laikotarpio vertinimą.

Komisija taip pat daro išvadą, kad abiejų 2017 m. Europos kultūros sostinių įgyvendintos programos atitiko EKS veiksmų tikslus; jomis išreikštas EKS europinis aspektas, įtraukti vietos gyventojai ir suinteresuotieji subjektai ir per 2017 m. padidintas kultūros prieinamumas ir išplėstas dalyvavimas kultūrinėje veikloje, nors Orhusas turi geresnių to įrodymų negu Pafas, daugiausia todėl, kad pastarojo miesto biudžetas buvo ribotas. Abiejų EKS programomis taip pat padėta stiprinti vietos kultūros ir kūrybos sektorių kultūrinį pajėgumą ir jų ryšius su kitais sektoriais. Europos kultūros sostinės vardas pagerino tarptautinį Orhuso įvaizdį per jo kultūrą; abiejų miestų EKS statusas padėjo jiems pasiekti tarptautiškesnę kultūros vartotojų auditoriją. Abiem atvejais po EKS metų galima pasiekti tam tikrą tęstinumą (kuris paliktų pėdsaką tiek materialiojoje, tiek nematerialiojoje kultūroje), nors Pafės tęstinumas nėra tinkamai planuojamas ir tai rodo, kad mažiems miestams, tapusiems EKS, užtikrinti tęstinumą visada bus sunkiau.

Šie svarbiausi nustatyti faktai patvirtina tuos, kurie buvo nustatyti per 2016 m. ir ankstesnius EKS vertinimus, t. y. kad miestų, kuriems suteiktas EKS vardas, vykdomos kultūrinės programos yra platesnės ir novatoriškesnės negu įprasta tų miestų metinė kultūros pasiūla, pagal jas labai akcentuojamas europinis aspektas ir įtraukiami dalyvauti tiek vietos gyventojai, tiek lankytojai iš užsienio, pagal Sutarties ir EKS veiksmų tikslus.

Atliekant vertinimą nustatyti keli dalykai, kuriuos reikėtų gerinti, pavyzdžiui, reikia tinkamu laiku sudaryti institucijų susitarimus, sudaryti tvirtą ir veiksmingai dirbančią įgyvendinimo grupę, kuriai būtų teikiama tvirta politinė parama, užtikrinti valstybės paramą ir dalyvavimą, užtikrinti reikiamą kontrolės ir meninio savarankiškumo pusiausvyrą, išlaikyti kultūros suinteresuotųjų subjektų išipareigojimą dalyvauti, įtraukti į kultūrinę programą Europos bendradarbiavimo aspektą, kartu aktyviai siekiant plėsti dalyvavimą kultūrinėje veikloje, ir anksti pradėti planuoti tęstinumą¹³.

Dėl kasmetinio vertinimo, Komisijos atliekamo pagal Sprendimo Nr. 1622/2006/EB 12 straipsnį, apimties ir trukmės neįmanoma atsižvelgti į ilgalaikį EKS poveikį. Todėl Komisija nori apžvelgti tokį poveikį atlikdama vertinimą, kuris numatytas Sprendimo

¹³ Žr. ankstesnių rekomendacijų sąvadą: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/library/ecoc-compendium-recommendations_en.pdf.

Nr. 2014/445/ES 16 straipsnyje. Atliekant šį vertinimą „itin daug dėmesio skiriama visų buvusių Europos kultūros sostinių sąsajoms su europiniu kontekstu, kad būsimos Europos kultūros sostinės ir visi Europos miestai galėtų palyginti patirtį ir padaryti naudingas išvadas“. Remiantis 2017 m. gruodžio mėn. paskelbto tyrimo „Europos kultūros sostinės. Sėkmės strategijos ir ilgalaikis poveikis“¹⁴ rezultatais, bus galima analizuoti ilgalaikį poveikį.

Be to, reikia toliau padėti paskelbtoms ir būsimoms EKS tobulinti savo vertinimo metodus, įskaitant didelių duomenų rinkinių naudojimą. Šiuo tikslu Komisija 2018 m. viduryje atnaujino savo gaires dėl miestų savarankiškai atliekamų vertinimų – dabar šios gairės apima ir didelių duomenų rinkinių (angl. *big data*) sampratą¹⁵. Be to, Komisija 2018 m. rugsėjo mėn. paskelbė kvietimą pateikti pasiūlymus, siekdama sutelkti kompetenciją ir teikti paslaugas, kuriomis stiprinami gebėjimai, bei siūlyti tarpusavio mokymosi veiklą būsimų EKS programų įgyvendinimo grupėms. Tame kvietime numatyti mokymo priemonių rinkiniai apima ir stebėsenos bei vertinimo temą. Rangovas bus išrinktas 2019 m. pirmojoje pusėje.

Dėl stebėsenos procedūrų Komisija pažymi, kad ji su atitinkama grupe toliau svarsto, kaip geriausiai užtikrinti, kad būsimos EKS laikytųsi savo paraiškose prisiimtų įsipareigojimų, visų pirma savo finansinių įsipareigojimų. Tos grupės rengiamose pažangos ir stebėsenos ataskaitose jau dabar aiškiai aptariami pagal Sprendime Nr. 445/2014/ES nustatytus atrankos kriterijus svarbūs klausimai.

Galiausiai dėl EKS tinklalapių matomumo portale „Europa“ Komisija pabrėžia, kad šiuo metu ji peržiūri kultūrai ir programai „Kūrybiška Europa“ skirtas svetaines ir kad šiomis aplinkybėmis bus apsvarstyta, kaip būtų galima geriau pristatyti EKS veiksmus.

¹⁴ Žr. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/513985/IPOL-CULT_ET\(2013\)513985_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/513985/IPOL-CULT_ET(2013)513985_EN.pdf).

¹⁵ Žr. <https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/library/guidelines-for-cities-own-evaluations-modmai18.doc.pdf>.